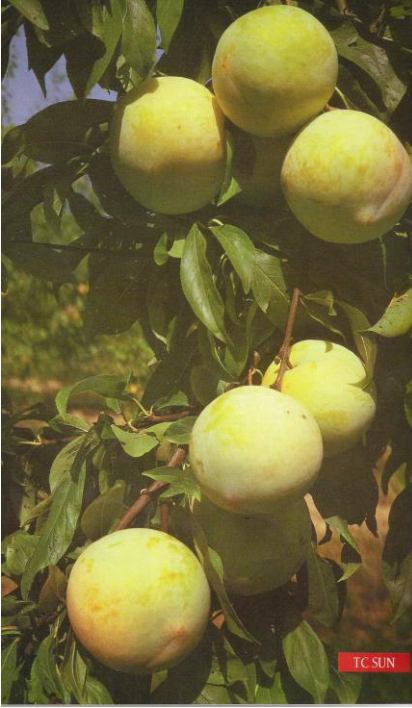

ERİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

GİRİŞ

Mevcut olan kültür erik çeşitlerinin meydana gelişleri, gelişmeleri ve günümüze kadar korunmalarında Anadolu gen kaynağı olarak önemli bir rol oynamıştır.

Erik meyvesi, yeşil erik olarak, memleketimizde ilk turfanda meyveler arasında önemli yer almaktadır. Ülkemizde erik üretiminde zaman zaman ortaya çıkan dalgalanmaya karşılık erik ağacı sayısında devamlı bir artış olmuştur.

Artık erik yetiştiriciliği memleketimizin hemen her yanına yayılmış bulunmaktadır. Uygun arazilerde kapama erik bahçelerinin tesisine, verimli ve kaliteli çeşitlerin yetiştiriciliğe önem verilmesi, kurulmuş bahçelerde bakım işlemlerinin tekniğine uygun

şekilde yapılması durumunda Türkiye'nin dünya erik üretimine katkısı çok daha fazla olacaktır. Erik çeşitlerini, pratikte olgunluk zamanlarına göre erkenci, orta mevsim ve geççi,

kullanılma şekillerine göre de sofralık, kurutmalık ve mutfaklık (konserve, reçel v.b.) olarak ayırmak mümkündür.

Erik meyvesini üretim miktarları ve ticari bakımından ele aldığımızda üç grup önemlidir;

1- Avrupa grubu erikler (P. domestica) : Genelde oval (yumurta) şeklinde meyveleri olan bu grup, ülkemizde erik üretim miktarında en fazla orana sahiptir. Sofralık tüketimin yanı sıra kurutmalık, meyve suyu, reçel, marmelat, konserve şeklinde işlemeye de uygundur. Genel olarak sofralık ve kurutmalık olarak kullanılırlar.

2- Japon grubu erikler (P. salinica) : Pazarda ve halk arasında İtalyan eriği olarak ta bilinirler. Çoğu kendine kısır veya kısmen kendine verimli olduğundan tozlayıcıları ile birlikte dikilmeleri zorunludur. Çin kökenli olan bu gruba ait erikler kalp yada yuvarlak şeklindedir. Meyve tane iriliği Avrupa grubu eriklere göre daha fazla olan bu çeşitler, haziran-eylül dönemini kapsayan geniş bir periyotta olgunlaşırlar ve genellikle taze tüketim amacı ile üretilirler. Son yıllarda tüketicilerden gelen talepler doğrultusunda bu türe ait çeşitlerin üretimi hızla artmaktadır. Genel olarak sofralık ve mutfaklık (konserve, reçel v.b.) olarak kullanılırlar.

3- Yeşil (Can) erikleri (P. Cerasifera) : Bu çeşit, diğer erik çeşitleri için anaç olarak kullanıldığı gibi, meyveleri gerek yeşil olum, gerekse tam olum devrelerinde sofralık olarak değerlendirilir. Genelde yeşil turfanda olarak tüketilen bu eriklerde meyveler nisan-Mayıs aylarında toplanır. Olgun olarak tüketilen Aynalı çeşidi ise haziran ortasında toplanır. Genel olarak sofralık ve anaçlık olarak kullanılırlar.

EKOLOJİK İSTEKLERİ:

İklim İstekleri: Farklı erik türlerinin iklim istekleri birbirinden oldukça farklıdır. Avrupa grubu erikler kışı nispeten soğuk geçen soğuk ılıman, Japon grubu erikler ise kışları çok sert geçmeyen ılıman ve sıcak ılıman, Can erikleri ise ılıman iklimleri tercih ederler. Mevcut türler içerisinde değişik iklim koşullarına en iyi uyabilen *P. cerasifera*'dır. Kış mevsiminde soğuklara dayanıklı olan eriklerde çiçeklenme devresinde soğuğa karşı duyarlılık artar. Kış dinlenme süresi bakımından Avrupa erikleri +7.2 °C 'nin altında 1000 saatten fazla bir soğuklama süresine ihtiyaç duyarlar. Japon eriklerinde ise bu süre 600 saat kadardır. Eriklerde taç yaprağının, ucu görülen kapalı tomurcuklarının -3.1 ile -1.1 °C ye; açmış çiçeklerin -2.2 ile 0.6 °C ye ; genç meyvelerin ise -1.1 ile -0.6 °C ye dayandığı bilinmektedir. Genel olarak bölgemizde, erik çeşitleri diğer sert çekirdekli meyvelere oranla daha geç çiçek açtığı için bu türlere göre oluşabilecek ilkbahar geç donlarından daha az zarar görür, olağan üstü durumlar dışında kış donlarından zarar görmezler.

Toprak İstekleri: Erikler toprak istekleri bakımından orta derecede seçicidirler. Saçak köklü olduklarından, derinliği az olan topraklarda yetiştirilebilmektedirler. Can erikleri fakir, drenajı iyi olmayan, kireç oranı fazla olan topraklarda da iyi sonuç verebilir. Japon grubu erikler, diğer erik türlerine göre daha fazla seçicidirler. Bu gruba giren erikler derin, bitki besin

maddelerince zengin topraklarda yetiştirilmelidirler. İyi drene edilmemiş, ağır topraklarda erikler, diğer sert çekirdekli meyve türlerine göre daha iyi sonuç verirler. Ağır topraklarda Avrupa erikleri Japon eriklerine göre daha iyi sonuç verirler. Drenajı kötü topraklarda badem, kiraz, kaysı ve şeftaliden daha iyi sonuç verirler. Toprağın çok kumlu olduğu durumda erik ağacının ömrü kısa olur. Bu tür topraklarda Japon eriği çeşitleri tercih edilmelidir. Erikler toprak PH' sı 6,5–7,2 arasında olan topraklarda kolaylıkla yetiştirilebilmektedir.

BAHÇE TESİSİ:

Döllenme Biyolojisi: Kurulacak erik bahçelerinde kullanılacak çeşitlerin kendine verimli olmaması halinde, mutlaka döleyici çeşidin belirli oranlarda bahçede bulundurulması gerekmektedir. Kendine kısmen verimli veya kendine kısır çeşitlerle bahçe kurulacağı zaman çeşitlerin birbirini tozlayacak şekilde dikilmesi gerekir ve bu durumda tozlayıcı oranı 1/9 oranında olmalıdır. İki den fazla çeşitlerle bahçe kurulacaksa çeşitler 2'şer 3'er sıra halinde dizilmelidir. Kendine verimli çeşitlerle bahçe kurulacağı zaman eğer bahçede birkaç çeşidin yer alması isteniyorsa her çeşidin bir blok halinde bahçeye yerleştirilmesi gerekmektedir. En uygun tozlayıcı çeşit seçilirken birçok özellik göz önünde bulundurulmalı, meyvenin özellikleri yanı sıra çiçek açma zamanlarının birbirlerini tozlayacak şekilde uygun gelmesine, çiçek tozlarının yüksek çimlenme gücüne sahip olmasına ve karşılıklı tozlanma sonucu yüksek oranda meyve tutumu meydana getirecek çeşitlerin seçilmesine özen gösterilmelidir. Bahçe kurulurken birden fazla çeşit kullanılması meyve miktar ve kalitesini olumlu yönde etkilediğinden her zaman tercih edilmelidir. Tozlayıcı ağacın sayısı ve çeşidi, ekonomi ve pazarlama yönünden amaca uygun bir çeşit olup olmamasına göre ayarlanmalıdır. İstenen bir çeşidin tozlayıcı olarak kullanılması halinde, 2 sıra ana

çeşide 1 sıra tozlayıcı yeterlidir. Erik çiçekleri o yılın sürgünleri veya yaşlı spurlar üzerindeki lateral (yan) tomurcuklarda oluşurlar. Her tomurcuktan 1 veya 3 çiçek meydana gelir. Yaprak meydana gelmez. Can eriği çeşitlerinden bazıları kendine verimli, çoğu da kendine kısır. Avrupa erikleri ise kendine verimlilik yönünden üç gruba ayrılmaktadır. Avrupa eriği kültür çeşitlerinin bazıları kendine verimli, bazıları kısmen kendine verimli, diğerleri de kendine kısır çeşitlerdir. Japon erikleri arasında kendine verimli olanlar yoktur. Bunların bir kısmı, kısmen kendine verimli, bir kısmı da kendine kısır. Kendine kısır olanların sayısı fazladır. Genellikle Avrupa erikleri ile Japon erikleri birbirine uyumsuzlar. Bazı hallerde Eriklerde morfolojik kısırlığa da rastlanmaktadır. Morfolojik kısırlık gösteren çeşitlerde dişi organ normal gelişmemekte, dumura uğramaktadır.

Toprak Hazırlığı: Bahçe tesis edilmeden 1-2 ay önce mümkünse sonbaharda arazi derin olarak sürülür ve özellikle bahçede su birikiminin önlenmesi için, mutlaka drenajın ve toprak tesviyesinin yapılması, ayrıca yabancı ot mücadelesinin ya herbisitlerle ya da derin sürümlerle yapılması zorunludur. Yapılan araştırmalar, işletmelerin karlı olabilmesi için ideal bahçe büyüklüğünün 40–50 dekardan az olmaması gerektiğini ortaya çıkartmıştır.

Dikim zamanı: Kışı soğuk ve yağışlı geçen bölgelerde dikim ilkbahar mevsiminin başında yapılır. Kışı ılıman geçen ve az yağış alan bölgelerde fidanlar Kasım- Aralık ayından itibaren dikilebilirler. Dikim ağaçlar uyanmadan ilkbahar gelişme devresinin başlamasına kadar sürebilir. İlkbahar geç donlarının görüldüğü bölgelerde kurulacak bahçelerde, ağaçlarda erken uyanmanın önüne geçilmesi amacı ile bahçe yeri seçiminde kuzeye bakan yamaçlar tercih edilmelidir. Kışı ılık geçen

bölgelerde ağaçların dikiminin sonbaharda, diğer bölgelerde ise ilkbaharda yapılması çok faydalı olacaktır.

Dikim aralığı: Kapama erik bahçesi tesis edilirken diğer birçok meyve türlerinde olduğu gibi, kullanılan anaca göre dikim şekli ve aralığı iyi ayarlanmalıdır. Genel olarak uygulanacak sıra üzeri ve sıralar arası mesafeler 6x6m, 5x5, 6x5m, 5x4 m şeklinde olabilir. Eğer bahçemizin sahip olduğu toprak, bitki besin maddelerince çok zenginse ağaçlara verilecek aralık ve mesafeler geniş tutulmalıdır.

Fidan dikimi: Dikim yerleri işaretlendikten sonra fidan dikimi için 60x60 cm boyutlarında çukurların açılması uygundur. Çukur derinliği 50 cm'den az olmamalıdır. Dikimden önce fidanlarda kök budaması yapılması gereklidir. Fazla uzamış, kırık, ya da kıvrık kökler kesilir. Yan dallar da 2-3 göz üzerinden budanır. Fidan dikimlerinde dikim tahtası kullanılmalıdır. Dikimde fidan aşısı noktası dikim tahtasının 2-3 cm üzerinde olacak şekilde tutulmalıdır. Dikimde çukurun üstünden çıkan toprakla yanmış ahır gübresi karıştırılarak, dip kısmından itibaren çukurun yarısına kadar doldurulur. Fidan kökleri serbest kalacak şekilde bu çukura oturtulur. Çukurun dibinden çıkan toprak, üst kısma konarak iyice sıkıştırılır. Fidanın aşısı noktasının toprak altında kalmamasına özen gösterilir. Ayrıca toprak yeterli rutubete sahip olsa dahi, can suyu verilmesine özen gösterilmelidir. Dikimden sonra ağacın kuvvetli rüzgarlardan zarar görmemesi için, hakim rüzgarın estiği yönde ağaca 15-20 cm mesafede herek dikilir ve esnek bir materyalle, ağaca sekiz şeklinde bağlanır. Dikimden sonra fidanın tepesinin 70- 80 cm' den kesilmesi ağaçta bir bodurluk sağlamaktadır. Böylece ağacın dikine değil de yayvan büyümesi sağlanmış olur.

YILLIK BAKIM İŞLERİ:

Toprak İşleme: Yağışı az bölgelerde toprak sonbaharda sürülür. İlkbaharda toprak tava gelince şubat sonu veya mart içinde ikinci ve mayıs ayında yapılan üçüncü sürümden sonra sulama kanalları açılır. Ağaçların

dipleri çapayla işlenir. Yazın otlanma durumu göz önüne alınarak sürüm yerine, ot biçme tercih edilmelidir. Erik kökleri toprak yüzeyine yakın bir kısımda yayılmış olduklarından derin toprak işlemeden kaçınılmalıdır. Son yıllarda meyvecilikte ileri gitmiş ülkelerde meyve bahçelerde sıra aralarının sürülmesi yerine otlu bırakıldığı, sıra üzerindeki otların ise, ağaç ile bitki besin maddesi rekabetine girmemesi için ya herbisitlerle yok edildiği, ya da çapa makinesi ile çapalanarak yok edildiği görülmektedir. Bu şekilde bahçe toprağının sıkışması önlendiği gibi bahçede işçilerle alet ve ekipmanların daha kolay çalıştığı, meyilli arazilerde erozyonla toprak kaybının önlendiği, ayrıca sürümlerin azaltılmasından dolayı mekanizasyon masrafının da azaltıldığı görülmektedir.

Sulama: Yağışın 750 mm'nin altında olduğu bölgelerde sulamanın yapılması zorunludur. Erikler saçak köklü olduklarından ve kökler yüzeysel geliştiklerinden bunların su istekleri derin köklü meyve türlerine göre daha fazladır. Bu yüzden uzun süren kurak periyotlarda erik ağaçları duruma göre 8–12 günde bir sulanır. Sulamada son yıllarda damla sulama yöntemi tercih edilmektedir. Ayrıca mini spring, çanak, karık, tava yöntemleri tercih edilebilir. Can erikleri, diğer eriklerine göre kurağa daha dayanıklıdırlar. Yetersiz sulama,

ağacın gelişiminin zayıf olmasına, yeterli ürün alınamamasına ve ürün kalitesinin düşük olmasına neden olur. Özellikle meyve büyüme döneminde düzenli sulama çok önemlidir.

Gübreleme: Diğer meyve türlerinde olduğu gibi, erik bahçesi tesisinden önce bahçenin bitki besin maddesi düzeyinin yaptırılacak toprak analizi ile belirlenerek, gerekli gübrelemenin yapılması en uygun olanıdır. Erik ağaçlarına verilecek gübre miktarı, topraktaki besin maddeleri durumuna, toprağın tipine, ağaçların yaşına, alınan ürün miktarına, ekolojik bölgeye ve ağaçların gelişme durumuna göre değişir. Fosforlu gübreler kış başında, azot gübresi ise kış sonunda, ilkbahar gelişmesi başlamadan önce verilmelidir. Erik ağaçları azotun hem sülfat, hem de nitrat formuna cevap verirler. Ancak PH' sı 6,5'un altında olan topraklarda amonyum sülfat kullanmaktan kaçınmak gerekir. Üre ise toprak PH' sı 5.0'in altında olan topraklarda kullanılmalıdır. Geç uygulamalar meyvede renk oluşmasını azaltır, sonbaharda sürgünlerin uzamasına neden olur ve kış soğuklarından zararlanmayı arttırır. Azotlu gübreler ilkbahar aylarında, fosforlu ve potaslı gübreler sonbahar-kış aylarında, ağaçların taç izdüşümleri çevresine gelecek şekilde verilmelidir. Kimyasal gübrelerin yanı sıra 2 yılda bir ağaç başına 50 kg iyi yanmış çiftlik gübresi (meyve veren ağaçlar için) verilmelidir. Ayrıca yeşil gübreleme yapılması yararlıdır. 2-3 yılda bir yapılan yeşil gübreleme toprağın fiziksel yapısını düzeltmesi bakımından uygundur. Böylelikle toprağın organik maddece zenginleşmesi sağlanacağı gibi, toprak yapısı da hafifletilmiş olur.

Budama: Erik ağaçlarına verilecek terbiye sistemi, türlere göre değişmektedir. Genelde Avrupa grubu eriklerde modifiye lider (değişik doruk dallı), yayvan büyüme eğiliminde olan Can ve Japon eriklerinde goble sistemi uygulanabilir. Dikimden sonra 3 yıl içerisinde verilecek terbiye sistemi tamamlanmış

olmalıdır. Modifiye lider terbiye sistemi, bir lider ve onun etrafında sıralanmış ve geniş açı verilmiş 3- 4 daldan oluşan bir terbiye sistemidir. Farklı erik çeşitleri, değişik büyüme eğilimindedir. Eğer ağaç dikine büyüme eğiliminde ise, sürgünler dışa bakan göz üzerinden budanarak, ağaç yayvan büyümeye zorlanmalıdır. Japon eriklerinin diğer eriklere göre, daha kuvvetli budanması gerekir. Örneğin; bir Japon eriği olan Santa Rosa ve Wickson dik büyüdüklerinden, bunlarda yaygın büyüme teşvik edilmelidir. Halbuki Burbank eriği yaygın büyüdüğü için biraz daha dik büyümesi teşvik edilmelidir. Şekil budanması tamamlanmış ağaçlarda, 4. yıldan itibaren odun dalları ve diğer arzu edilmeyen, sıkışık, kuru, istenilmeyen dalların çıkartılması şeklinde hafif budamalar yapılır. Böylelikle ağacın iç kısımlarına ışık geçişi sağlanmış olur. Mahsul budaması mümkünse her yıl, değilse iki yılda bir yapılmalıdır. Her yıl yapılırsa daha hafif olarak uygulanır. Budama esnasında eriklerde çiçek tomurcuklarının daha çok iki yaşlı dallar ile buket dallar üzerinde teşekkül ettiği unutulmamalıdır.

Meyve seyreltme: Meyve seyreltmesi ile ağaçtaki meyve sayısı düşürülmekle birlikte, toplam kilo olarak elde edilen meyve miktarında önemli bir azalma olmamaktadır. Seyreltme ile pazarın isteklerine uygun irilikte meyve elde edileceği gibi, ağaçların periyodisiteye eğilimi azalır, ağacın fazla yükünün hafifletilmesi ile de dalların kırılmasına engel olunur. Seyreltme el ile mekanik olarak veya kimyasal maddeler ile yapılır. Mekanik seyreltme çekirdek sertleşmeye başlamadan önce gövde sarsıcıları ile yapılır. Kimyasal seyreltme ise; tam çiçeklenme döneminde bazı kimyasallarla yapılır. Özellikle Japon erikleri ile bazı Can eriklerinde aşırı yüklenme olmaktadır. Ancak can eriklerinde ağaçtaki meyveler aralıklı olarak hasat edildiğinden her meyve toplama işlemi seyreltme yerine geçmektedir. Japon Grubu eriklerde ise, istenilen meyve

büyükülüğünün elde edilebilmesi için meyve seyretme zorunludur. Tam çiçeklenmeden 60–70 gün sonra, elle seyretme yapılması gereklidir. Erkenci çeşitlerde mayıs ortalarında, geççi çeşitlerde ise haziran ortalarında meyve seyretmesi yapılabilir. Ancak yıldan yıla bu tarihlerde değişiklik olabilir. Avrupa grubu eriklerde özellikle kurutma amacı ile yetiştirilen çeşitlerde eğer ağaç aşırı yüklü ise, ağacın silkelenmesi ile bir seyretme yapılabilir. Seyretme ile çiftli, yaralı, küçük ve bozuk şekilli meyveler kopartılır.

ÇOĞALTILMASI VE KULLANILAN ANAÇLAR:

Erik Anaçları: Hemen tüm meyve türlerinin yetiştiriciliğinde anaç kullanımı zorunludur. Anaç ve üzerine aşılacak çeşit seçiminde, ağaç şekli ve büyüklüğü, çeşitli toprak ve iklim şartlarına adaptasyonu, mahsule yatma ve mahsul kalite ve kantitesi, çeşitli hastalık ve zararlılara dayanıklılık gibi faktörler etki etmektedir. Meyve yetiştiriciliğinde kullanılan anaçlar üretilme şekline göre generatif ve vejetatif olarak iki grupta toplanır. Erikler için anaç olarak muhtelif erik türlerinin çöğür ve klon anaçları ile şeftali, kayısı ve badem çöğür anaçları kullanılmaktadır. Can erikleri, Avrupa erikleri ve Japon erikleri için uygun Çöğür anacı olarak, Can eriklerinin yabani formları (Myrobalan) anaçlarının tercih edilmesi uygundur. Eriklerde klon anaçları kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bunlardan en önemlileri, Myrobalan 29 C, Myrobalan B, Myrobalan GF31, Marianna 2624, Marianna GF8-1, Saint Julien A, Saint Julien 655/2, Pixy ve şeftali badem melezi olan GF 677 anaçlarıdır. Son yıllarda erik şeftali melezi Citation anacı bulunmuştur. Myrobalan ve Mariana anaçları kuvvetli gelişen anaçlardır. Bunlar ağır toprak şartlarına iyi adapte olmaktadır. Saint Julien anaçları orta kuvvette gelişen anaçlardır. Daha çok yağışlı bölgeler için

önerilmektedirler. GF 677 anacı çok kuvvetli gelişir. Kirece dayanımı iyidir. Pixy zayıf gelişen bir anaçtır.

ÖNEMLİ BAZI ERİK ÇEŞİTLERİ:

AVRUPA GRUBU ERİKLER: Mevcut erik üretimin önemli bir kısmı bu türe ait çeşitlerle yapılmaktadır. Bu türe ait çeşitlerden bazıları kendine verimli, bazıları da kısmen verimlidir. Kendine uyuşmaz çeşitlerle bahçe kurulurken, mutlaka dölleyici bulundurulmalıdır. Sofralık olarak taze tüketim için kullanıldığı gibi konservelik, kurutmalık ve reçel olarak da değerlendirilmektedir. Meyveleri uzun, yumurta şeklinde, söbe ya da hafif yuvarlaktır. Meyve kabuğu sarı, mor veya kırmızı, meyve eti sarımtırak veya yeşilimtırak, meyveler tatlı, sulu olup, meyve eti çekirdekten kolay ayrılır. Bu türe ait önemli çeşitlerden bazıları aşağıya çıkartılmıştır.

Giant: R.C. Violet çeşidinden bir hafta sonra Ağustosun son haftası olgunlaşır. Ortalama meyve ağırlığı 61 gr.dır pembe zemin üzerine mor-şarabi renklidir. Loblar asimetrik, sap çukuru çok küçüktür. Çiçek çukuru belirgin noktalı, küt ve simetriğe yakın, çok sayıda küçük noktacıklı ve lentisellidir. Karın çizgisi çukur değil ancak renkle (koyu renkli) belirgindir. Meyve eti cazip sarı renkli, lifli ve çizgili görüntülüdür. Çekirdek iri ve ete az bağlıdır. Yeme kalitesi iyi ve lezzetlidir. Kendine verimli bir çeşittir. Giant Ağustos ortasında olgunlaşan, ortalama meyve ağırlığı 55 gram, koyu kırmızı-mor renkte, tatlı bir çeşittir.

D'agen: R.C. Violet çeşidinden bir hafta sonra olgunlaşır,

kendine verimlidir. Meyve yumurta şeklinde boyunlu, ortalama ağırlığı 35–40 gramdır. Kabuk rengi koyu kırmızı, mor renkte, meyve eti sarı, orta sulu, yumuşaktır. Çekirdek serbest olup, kuru madde oranının yüksek olmasından dolayı, dünyada kurutmalık olarak en fazla kullanılan çeşit durumundadır.

R.C. Violet: Ağustos ayının ilk haftasında olgunlaşan sofralık tüketime uygun bir çeşittir. Meyve yuvarlak, karın kısmından az basık, ortalama meyve ağırlığı 45- 50 gramdır. Kabuk rengi sarı zemin üzerine koyu kırmızı üzerine mor renklidir. Meyve eti sarı, bol sulu, az lifli, gevrek, tatlı, suludur. Dölleyici olarak Stanley ve Giant çeşitleri kullanılabilir.

R.C. Verte: Violet çeşidi ile aynı zamanda olgunlaşır. Meyve ortalama ağırlığı 50 gramdır. Kabuk rengi yeşil zemin üzerine sarı renkte, meyve eti sarı, orta sulu, az lifli, lezzetli ve çekirdek ete bağlıdır. Kendine uyuşmaz, dölleyici olarak, Stanley ve Giant çeşitleri önerilmektedir. Sofralık olarak değerlendirilir.

Karagöynük: Ağustos ayının ilk haftası olgunlaşır. Meyve yumurta şeklinde, ortalama ağırlığı 23 gramdır. Meyve kabuğu orta kalın, etten kolayca ayrılabilir. Dış kabuk mor renkte, düz ve mat, çok muhludur. Meyve eti sarı, az sulu, lifli, çekirdek ete bağlıdır. Kurutmalık bir çeşittir.

Stanley: Ülkemizde en yaygın yetiştirilen erik çeşitlerindedir. Ağustos ayının sonu ile Eylülün ilk haftasında olgunlaşır. Karın çizgisi az belirgin, çiçek çukuru yassı ve belirgindir. Sapı uzun, sap çukuru derin ve belirgindir. Meyve yüzeyi puslu, meyve kabuk rengi morumsu siyahtır. Meyve loplari eşit değildir. Meyve eti sarı renklidir. Çekirdek ete bağlı değildir. Meyve az sulu, tatlı ve lezzetlidir. Stanley Ağustos sonunda olgunlaşır. Meyve ortalama 58 gram ağırlığında, yumurta

şeklinde, mor-siyah renklidir. Meyve eti sarı, gevrek ve tatlıdır. Sofralık olarak tüketildiği gibi, kurutulmalık ve sanayilik olarak da değerlendirilebilir. Kendine verimli olduğu gibi, bir çok çeşidin de dölleyicisidir

President: Ağustosun 2. haftası olgunlaşır. Ortalama meyve ağırlığı 54 gr'dır. Meyve lobları eşit değildir. Karın çizgisi ve sap çukuru belirgin ve derin, çiçek çukuru basıktır. Meyve kabuğu az puslu, meyve kabuk rengi siyahlı mor, üstü belli olmayacak şekilde az beneklidir. Meyve eti lifli, lifler ete sıkı şekilde bağlıdır. Meyve kabuğu ince, et rengi koyu sarı renklidir. Tadı orta ekşi, çekirdek ete yapışık ve meyve suludur. Bir ay kadar depolanmaya uygundur. Bu çeşide dölleyici olarak genellikle Stanley çeşidi kullanılır. Son yıllarda bu çeşidin üretimi giderek yaygınlaşmaktadır. Tozlayıcıları;Stanley,Bluefre'dir.

Sugar: Temmuz sonunda olgunlaşır. Meyve yumurta şeklinde, ortalama ağırlığı 45 gramdır. Kabuk kırmızı, mor renkli, meyve eti koyu sarı, sulu ve aromalıdır. Çekirdek ete yapışık. Sofralık ve kurutulmalık olarak değerlendirilebilir. Kendine verimlidir.

Firenze-90: Son yıllarda İtalya'da ıslah edilmiş yeni çeşitlerdendir. Ağustos ayının ilk haftası olgunlaşır. Dölleyici olarak President ve Sugar çeşitleri kullanılabilir, Meyve tane ağırlığı 60–65 gramdır. Meyve şekli yuvarlak, yanlardan hafif basıktır.

JAPON GRUBU ERİKLER: Dünya taze erik ticaretinde en önemli yere sahip olup, bu çeşide giren eriklerin albenilerinin iyi olması, meyve tane ağırlıklarının yüksek olması nedeniyle, yetiştiriciliği giderek yaygınlaşmaktadır. Bu türe ait çeşitlerde

meyveler 60-70 mm çapında, yuvarlak oval, çekirdek etten zor ayrılır. Bu türe ait önemli çeşitlerden bazıları aşağıya çıkartılmıştır.

Santa Rosa: Santa Rosa, Formosa ile aynı anda olgunlaşan 55–60 gram ağırlığında meyveleri olan Temmuz ayının ortalarında olgunlaşan bir çeşittir. Japon grubu erikler içerisinde eski çeşitlerden olmasına rağmen, hala önemini kaybetmemiştir. Diğer pek çok Japon grubu erik çeşidi için de dölleyici olarak kullanılır. Meyve yuvarlak, tane ağırlığı ortalama 60–65 gramdır. Meyve kabuk rengi morumsu kırmızı, meyve eti sarı, sulu, gevrek dokulu çekirdek küçük ve ete bağlıdır. Kendine kısmen verimlidir. Formosa, Methley, Burmosa, Beaty, Golden Japon veya Wickson tozlayıcı olarak kullanılır.

Formoza: Meyveler 55–60 gram ağırlığında ve kalp şeklinde olup Haziran sonunda veya Temmuz başında olgunlaşır. Sarı zemin üzerine morumsu kırmızı renkte, meyve eti sarı, sulu, ince dokulu, gevrek, tatlı ve aromalıdır. Çekirdek ete yarı bağlıdır. Tozlayıcıları, Santa Rosa, Wickson ve Beauty eşitleridir.

Laroda: Ağustos ayı ortalarında olgunlaşır. Meyve kalp şeklinde meyve ağırlığı 50–60 gramdır. Dış kabuk sarı zemin üzerine mor renkte ve sarı beneklidir. Meyve eti gevrek sulu aromalı ve turuncu renklidir.

Climax: Formosa çeşidinden bir hafta sonra Temmuzun ortalarına doğru olgunlaşır. Meyve yumurta şeklinde, kabuk kırmızı-mor,sarı benekli kalındır. Meyve eti sarı, yumuşak, sulu, orta tatlı ve çekirdek ete yarı bağlıdır ve çok aromalıdır. Kendine kısmen verimlidir. Verim artışı için Santa Rosa ve Wickson eşitleri dölleyici olarak kullanılabilir.

Red Heart: Temmuz ortalarında olgunlaşır. Meyve ortalama ağırlığı 55–57 gramdır. Meyve kalp şeklinde, sap çukuru yüzeysel, karın çizgisi belirgindir. Meyve kabuğu sarımsı yeşil, üst renk soluk bordo üzerine sarı beneklidir. Meyve eti kırmızı, lifli ince dokulu, gevrek tatlı, hafif aromalıdır.

Angeleno: Eylül ortalarında hasat olumuna gelir. Et dokusunun sert olması nedeniyle depolamaya uygundur. Yayvan taç oluşturur. Ortalama meyve ağırlığı 60–65 gramdır. Meyve dış kabuk rengi koyu mor-siyahtır. Meyve şekli yuvarlak, yanlardan basıktır. Dölleyicileri Friar, Black Diamont, Ozark Premier' dir.

Friar: Japon grubu eriklerin birçoğunu döller. Kendine kısmen verimlidir. Ağaçları dikine büyüme eğilimindedir. Ağustosun ilk haftası olgunlaşır. Meyve yuvarlak 70–75 gram ağırlığındadır. Meyve dış kabuğu siyah renklidir. Meyve eti sarı–amber renklidir. Et dokusu sert olan bu çeşidin pazar değeri yüksektir. Kendine kısmen verimli olan bu çeşit, aynı zamanda birçok Japon grubu erik çeşidi içinde dölleyici olarak kullanılır.

Ayrıca; Yukarıda sayılan bu çeşitlerin dışında, son yıllarda geliştirilmiş olan ve Dünya erik pazarında önemli yere sahip olan bazı çeşitler de ülkemizde deneme aşamasındadır. Bu

çeşitlerden bazıları; **Black sun, Black diamont, Black amber, Black gold, Fortune, October sun, Autumn giant, Black beauty Original sun, Golden plumza, Wickson, Obilnaja**

gibi çeşitlerdir. Ege ve Akdeniz Bölgelerine önerilen bu çeşitlerle bahçe kurulurken mutlaka dölleyici çeşidin de yer alması zorunludur.

Black diamont

CAN ERİKLERİ: Yeşil turfanda olarak tüketilen bu eriklerde meyveler Nisan-Mayıs aylarında toplanır. Olgun olarak tüketilen Aynalı çeşidi ise Haziran ortasında toplanır. Ağaçlar sıkı dallı, yaygın taçlı 4–8 m. yüksekliğindedir. Başlıca can erikleri çeşitleri **Papaz, Can-1, Aynalı, Foça, Havran, Karşıyaka, ve Ortacan'dır. Papaz, Can-1, Havran ve Orta can** çeşitlerinin meyveleri genellikle yeşil erik olarak tüketilir. Bu tüketim şekli bizim ülkemize özgüdür. Bu nedenle yeşil olarak yenecek meyveler tam çiçeklenmeden 60–70 gün sonra hasat edilmeye başlanır, bu hasat olgunluk zamanına kadar devam eder.

Papaz: Meyveler iri, yuvarlak, sap çukuru hafif basık ve ortalama meyve ağırlığı 18 gramdır. Kabuk koyu yeşil, olgunlukta açık yeşil, güneş gören kısım kırmızımtıraktır. Et rengi yeşil, meyve gevrek ve suludur, çekirdek ete bağlı ve orta iriliktir. Kendine kısmen verimlidir. Bilinen en iyi tozlayıcısı Aynalı' dır .

Can: Can Papaza nazaran daha yuvarlak, açık yeşil, gevrek, mayhoş ve suludur. Et dokusu incedir. Olgunluk ilerledikçe yeme kalitesi artar. Orta iri, uzunca, yuvarlak, sap kısmı hafif basık, yeşil olumda meyve ağırlığı 15–16 gram, tam olumda ise 25 gram civarındadır. Papaz eriğinden bir hafta sonra olgunlaşır. Kendine verimlidir.

Havran (Bekiroğlu): Yeşil erik olarak iri, yuvarlakça, ağırlık 17–20 gram civarında, kısa saplı, kabuk açık yeşil, olgun meyvede sarıdır. Çekirdek ete yapışık ve çok küçüktür. Mayhoş olması nedeniyle, Papaz çeşidinden 10–15 gün sonra hasat edilmesi daha uygundur. Kendine verimlidir.

Aynalı: Kırmızı olum döneminde haziran ortasında hasat edilir. Olgun meyve yuvarlak, ortalama ağırlığı 35–40 gramdır. Kabuk düz parlak sarı zemin üzerine kırmızı renklidir. Meyve eti gevrek, sulu mayhoş, çekirdek ete yapışıktır. Kendine verimlidir.

BAZI ÖNEMLİ HASTALIK VE ZARARLILARI:

Mumya (Monilya) Hastalığı: Çiçek sürgünü ve yaprakların kurumasına, meyvelerin çürümesine sebep olan mantari bir hastalıktır. Sonbaharda hasta dallar ile siyah kabuklu mumya meyveler bahçeden uzaklaştırılmalıdır. Çiçekler ve meyve Kimyasal ilaçlarla ilaçlanmalıdır.

Yaprak Delen (Çil Hastalığı): Fungus yapraklarda delikler, meyve ve sürgünler üzerinde irili, ufaklı lekelerin meydana gelmesine sebep olur, tomurcukları kurutur. Sonbaharda hastalıklı dallar kesilip yakılır, Bordo bulamacı veya bakırlı preparatlardan biri kullanılır. Üçüncü ilaçlamada Zineb'li ilaçlardan biri kullanılır.

Kırmızı Örümcekler: Yaprakların altında veya üstünde yerleşerek önce lokal olarak yaprak rengini bozarlar Meyveler yeterince beslenemez ve çok erken yaprak dökülmeleri olur. Kırmızı örümcekler sonra bu durum tüm yaprağa, ağacın diğer yaprakları ile sürgünlerine yayılır. Belirlenen çeşitlerine göre özel ilaçlarla mücadelesi yapılır.

Yaprak Bitleri (Aphis Spp): Bitki üzerinde koloniler halinde yaşayan, büyüklükleri 1–5 mm arasında değişen küçük böceklerdir. Kanatlı ve kanatsız erginleri bulunur. Bitki öz suyunu emerek bitkiyi zayıflatır ve kurutur. Emme esnasında ifraz ettikleri tükrüklerdeki toksik ve tahriş edici maddelere göre değişen anormal büyümeler, deformasyonlar yaparak normal gelişmeyi engeller. Yapraklar kıvrılır, kalınlaşır, köklerde anormallikler meydana gelir. Virüs taşıma ve enfekte etmek suretiyle çeşitli bitki hastalıklarının meydana gelmesine sebep olurlar. Ayrıca bitkilerin teneffüslerine engel olur. Mücadelesinde kültürel tedbirlere önem vermek gerekir, aphid popülasyonu artmadan görülür görülmez ilaçlı mücadeleye başlanmalıdır.

Yaprak Büken (Cacoecia Spp.): Elma, kayısı, erik vs. gibi birçok ağaçların tomurcuk, yaprak ve teşekkül başlangıcında meyvelerini yemek suretiyle zararı yapan polifag bir haşeredir. Larvalar tomurcuklarda zarar yapmadan veya yaprakları büküp arasına girmeden önce haşereye karşı ilaçlı mücadele uygulanır. Fenolojik olarak tomurcukların patlama döneminde

ilaçlamanın yapılması uygundur. İlk ilaçlamadan sonra yaprakta zararı devam ediyorsa, larvalar yaprakları büküp içerisine girmeden ikinci bir ilaçlama daha gerekir. Kışlık yağlar, sistemik veya parationlu insektisitler kullanılır.

Cep Hastalığı (Taphrina Pruni): Bu hastalık erik meyvelerinde görülür ve meyveler deforme olur, şekilleri bozular, irileşir ve uzarlar. Hasta meyvelerde çekirdek oluşmaz. Bu tip meyvelerin hiç bir değeri yoktur. Kültürel tedbir olarak, üzerinde bol miktarda hastalıklı meyve bulunan dallar kesilip imha edilir. Bölgemizde fazla bir önem taşımayan bu hastalık için çiçek taç yaprakları % 70–80 döküldüğünde ilaçlı mücadele yapılmalıdır. Eriklerde monilya veya yaprak delen mücadelesi yapılıyorsa ayrıca ilaçlama gereksizdir

HASAT:

En iyi toplama olgunluğu; meyvelerin ağaçta tam iriliklerini, renklerini aldıkları, tam tatlılaştıkları ve eti gevrek olduğu zamandır. Ana ağaç üzerinde olgunluğun bu kadar ilerlemesi yakın pazarlar için toplanacak meyvelerde söz konusudur. Uzak pazarlar için ise hasat daha erken yapılmalıdır. Eriklerde hasat zamanı, üst ve zemin renkteki değişime meyve eti sertliğine, suda eriyen kuru madde miktarına bakılarak veya tam çiçekten hasada geçen süreye bakılarak tayin edilir.

Kurutmalık erik meyveleri ise ağaçlar üzerinde aşırı derecede olgunlaşıp bir miktar suyunu uçurup, buruştuktan sonra hasat edilirler. Buruşan eriklerin bir kısmı ağaçların dibine düşer. Bunlar yerlerden toplanır. Ağaçta kalan meyvelerde elle veya makine ile hasat edilirler. Erikler elle veya makinelerle iriliklerine veya ağırlıklarına göre boylanır. Seçme ve boylama standart tüzüklerine göre yapılır. Erik meyveleri hassas olup

kolaylıkla zedelenebilir olması nedeniyle küçük ambalajlara konulması iyi olur.

DEPOLAMA:

Kuru olarak değerlendirilecek erikler ya sergi yerlerinde tabii olarak güneşte kurutulurlar ya da fırınlarda kurutulurlar. Kurutma süresi hava şartlarına bağlı olarak 6-10 gün sürer. Erikler en uygun olarak 0⁰C veya -0.5 ⁰C'de saklanırlar. Bu sıcaklık derecesinde Avrupa eriklerini 3–4 hafta, Japon eriklerini de 7-8 hafta saklamak mümkün olur.

KAYNAKLAR

1-**Anonim, 1994.** Meyvecilik 1, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, ANKARA.

2-**Gerçekcioğlu, R. 1997.** Genel Meyvecilik, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitapları Serisi, TOKAT.

3-**Barut, E. 1995.** Meyvecilik, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 859, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 455, ESKİŞEHİR.

4-**Gönülşen ve Ark.1991.** Erik Anaçları, Türkiye 1.Fidancılık Sempozyumu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, ANKARA.

5-**Yapıcı, M. 1993.** Meyve Ağaçlarında Budama, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitapları Serisi No: 4, TOKAT.

6-**Yapıcı, M. 1992.** Meyve Fidanı Üretim Tekniği, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, ANKARA

7-**Cine-Tarım dergisi**

8-**<http://www.bahce.biz.com>**

9-**Furutaş fidancılık eğitim notları**

10-**<http://www.bursatarim.gov.tr>**

11-**<http://www.tkb.gov.tr>**

12-**<http://www.alatatarim.gov.tr>**

13-**Ömer Faruk KARAMÜRSEL / Eğirdir Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü**